

ГЕНРІ ЛАЙОН ОЛДІ

ОЙКУМЕНА

КОСМІЧНА СИМФОНІЯ

КНИГА ПЕРША

ЛЯЛЬКАР

ХАРКІВ
ФІЛІО
2024

ПРОЛОГ

Іноді мені здається, що наш Всесвіт — лише епіграф до іншого, куди більш масштабного та змістовного Всесвіту. Фрагмент, припаяний на швидку руку між заголовком та початком. Це не означає, що ми — пуста прикраса, і ціна нам — гріш. Це лише означає, що в разі чого нами можна пожертвувати без особливої шкоди загальному задуму.

Вас це втішає?

Мене — так.

Карл Марія Родерік О'Ван Емеріх «Мемуари»

Обидва місяці, Розетта та Сунандарі, зійшли рано.

Пливучи у світло-ліловому, глянцевому, наче його натерли кольоровим воском, небі, супутники планети без зайвої метушні переслідували один одного. Куди поспішати, якщо погоня — лише спосіб заповнити вічність? Сьогодні, вчора, минулого тижня, тисячу років тому вони робили те саме, не балуючи глядачів оригінальністю. Глядачі й собі не сперечалися з красенями, століттями милуючись суперництвом місяців і тим, як захід сонця струмками стікає за комір обрію.

Орхідеї, над якими вдень дзижчали оси та джмелі, зімкнули вінчики. Їхні пізні сестри, готуючись до нічного візиту метеликів-бражників, стали схожі на грона хмар. Посилившись, аромат квітів хвилями струмував над заростями папороті. Хмари вдалині, над гаєм криптомерій, не залишилися в боргу, ставши схожими на орхідеї: хвилясті, легкі, з жовто-рожевими прожилками по краях і цятками карміну в середині.

— Гарно...

— Отож...

Двоє старих усміхнулися, зніяковівши від банальності сказаного.

І знову замовкли.

Вони сиділи в шезлонгах на веранді двоповерхового особняка й курили: один — люльку, другий — товсту самокрутку. Обом було за вісімдесят. Бадьора, діяльна старість; особливо з огляду на досягнення сучасної медицини й той факт, що середня тривалість життя в тутешньому секторі Галактики становила сто шістнадцять років плюс-мінус три місяці.

Статистичні дані, взяті з «Вісника медицини», заслугоували на довіру.

Якщо не довіряти статистиці, то кому?

Взявши з плетеного столика по склянці, де плескалася душевна порція тутової горілки, старі зробили по ковточку, крякнули та з задоволенням примружилися. Пили вони без закуски й без тостів. Друге виглядало куди дивніше першого. Мовчки п'ють на поминках, де здорові недоречні. Ще так п'ють дуже близькі люди, але старі не були схожі на друзів дитинства, з ким за довгі роки все сто разів переговорено, і ніщо вже не вимагає зайвих слів.

На гірких п'яниць, яким все одно, як пити, аби випити, вони й зовсім не були схожі.

Уважний спостерігач, вивчаючи старих, губився б у здогадах. Судячи з дрібних нюансів поведінки, ці двоє познайомилися не дуже давно. Взаємна симпатія не замінить звичку, що народжується роками. Але, з іншого боку, враховуючи деякі прикмети, їх можна було визнати й нерозлучними приятелями.

Зате й родичами їх не вважав би ніхто.

Любитель крутити самокрутки — смагливий, маленький, з дикуватими рисами обличчя — явно прилетів здалеку. За вухами й на потилиці в нього стовбурчився сивий, жорсткий, коротко стрижений «газон», нагадуючи колючки їжака-альбіноса. Худі ручки-ніжки в поєднанні з черевцем, викачаним за поясний ремінь, робили людину смішною; сонні, припухлі очіці посилювали комічне враження.

З одягу на «коміку» була спідниця до колін і шкіряний фартух, де над кишенькою випалили емблему: павук тримає в лапках муху.

Усе.

Добре, що ніч передбачалася тепла.

Зате курець люльки був вдягнений стильно, можна сказати, зі смаком. У ньому відчувалася якщо не порода, то вміння обертатись у світі. Шорти з натурального волокна, сорочка навипуск із гудзиками, кожен з яких прикрашав скромний голозначок «Lazzaro Sforza»; на ногах — сандалі ручної роботи. Огрядний, міцно збитий, він димів люлькою, поширюючи запах вишневого тютюну, і роздмухував ніздрі орлиного носа, ніби мав намір чхнути.

Лиса, як коліно, голова викликала сумніви: чи росло на ній волосся хоча б у молодості? Зате руки виявилися волохаті надміру. І цілком енергійні, судячи з легкості, з якою вони потягнулися до гарбуза-довбанки, бажаючи «освіжити» вміст склянок.

— Не напивайтесь! — суворо попередила їх жінка, порочись внизу біля вкопаного в землю столу. — Встигнете ще!

Чепурун прикусив люльку міцними, схоже, імплантованими зубами.

— Та ми по крапельці!

— Знаю я вас... Постав на місце, кому сказано!

Лисий франт підкорився, а його комічний товариш по чарці зітхнув.

Жінка — її слід було б назвати товстухою, та заважала жвавість, з якою вона рухалася, — оправила очіпок і взялася за ніж. Четвертинки курки під її пальцями та лезом ножа жваво втрачали первозданний вигляд, перетворюючись на однакові шматочки м'яса без кісток. Злетівши в повітря, вони

вирушали маринуватися в каструлю з «товчю»: сумішшю куркуми, насіння кінзи та сушеного кореня турмеріку з сіллю, цукром і подрібненим арахісом.

Поруч чекали свого часу дерев'яні шпажки.

Досвідчена господиня, жінка приготувала заздалегідь навіть віничок з лимонної трави — збризкувати курку маслом, коли вона зашипить на вугіллі в мангалі.

— Чш-ш, Дамбі! Чш-ш, маленький!

Репліка адресувалася домашньому тапіру, зовсім ще дитинчати, — тапір щипав траву, прив'язаний до декоративного тину. Старші родичі Дамбі після вечірнього доїння мирно відпочивали в хліву, а цей, мабуть, улюбленець господині, ніяк не хотів вгамуватися. Витягав короткий хобот, пирхав, тупотів, рухливістю нагадуючи диких родичів, що ведуть переважно сутінковий і нічний спосіб життя.

Шерсть Дамбі покривали білі плями та смуги, дуже гарні на коричневому фоні. З віком «прикраси» обіцяли злитися з боків і на спині в єдиний сріблястий чапрак. Коли за озером, над невидимим звідси космопортом пролунав тоненький, ледь чутний виск, сигналізуючи про старт корабля, тапір засвистів у відповідь, зовсім не боячись стороннього звуку.

Мабуть, звик.

Звернувши увагу на пильний погляд старого з самокруткою, звернений у бік каструлі, жінка хмикнула, нанизала три шматочки сирого, просоченого спеціями м'яса на шпажку й кинула страждальцю. Той спритно впіймав їжу над бильцями веранди, кивком подякував і заходився возитися з м'ясом.

Обсмажити шашличок він не попросив.

Худі, вузлуваті пальці знімали курятину зі шпажки, ретельно розбирали на акуратні, тоненькі, немов павутинки, волоконця, і лише потім відправляли до рота. У діях старого крилося щось від сумнівного мистецтва патологоанатома.

стежити за ним було трохи моторошно.

Другий старий піднявся з-за столика й перевальцем став прогулюватися вздовж веранди. На зовнішній стіні будинку з цього боку стирчали вбиті та загнуті догори цвяхи, на яких висіли ляльки. Маріонетки. Десятка півтора; може, більше. Хто

й навіть розвісив їх саме тут, залишалося загадкою. На ніч ляльок мало б сенс прибирати під дах, зберігаючи від нічної роси.

І взагалі, веранда — не лялькосховище.

Втім, готувати їжу проти ночі теж не надто правильна ідея.

Огорнутий запашною хмарою диму, старий пройшов повз ляльку, що зображала помпіліанського гард-легата військово-космічних сил у повному спорядженні. Проминув трьох дам: миловидну брамаїні, одягнену в робу та штани «мишастого» кольору, і двох кралечок у розкішних туалетах — темношкіру вудуні та помпіліанку-брюнетку.

Майстер-виробник передав навіть стервезність в очах брюнетки.

Насолодившись жіночими принадами, старий затримався біля двох дітей-близнюків, рудих і веснянкуватих, з невиразними обличчями гематрів. І нарешті зупинився біля крайньої праворуч ляльки — нічим не примітного чоловічка, одягненого як естет-розпорядник. Сюртук кольору морської хвилі, зі вставками рожевого атласу, біла сорочка, лосини перлинного відтінку, високі черевики на шнурівці.

Здавалося, скромній маріонетці не надто зручно в яскравому одязі.

Вітер торкнувся її найлегшим пером, лялька заворушилася, намагаючись відвернутися від цікавого глядача. У відповідь люлька пахнула димом, приховуючи посмішку, і старий повернувся до столика. По дорозі він простяг руку до рукавичної лялечки, що лежала на підвіконні, — через потішну круглу голову, надто велику для ганчір'яного тільця, лялька виглядала сплячим карликом.

Але, передумавши, брати не став.

— Не чіпай! — із запізненням пригрозила господиня. — От нещастя, все йому треба...

Не потрібно було бути телепатом, щоб зрозуміти: троє людей біля будинку — очікують.

На кого?

На що?

Щоб з'ясувати це прямо зараз, телепат не завадив би. Але навіть найдосвідченіший пси-сканер не зміг би сказати однозначно:

«Чи дочекаються?»

Майбутнє, як і минуле, примхливе, надійно приховує свої таємниці. Хоча минуле ми можемо згадувати, а на майбутнє можемо надіятися. Слабка розрада, та іншого не дано.

А по небу пливли два місяці, не цікавлячись турботами людей.

ЧАСТИНА ПЕРША

КІТТА

Розділ перший

«ВЕРТЕП» ЇДЕ НА ГАСТРОЛІ

I

— Шановні пасажири!

Оксамитове контральто бортової інформатели потекло з усіх боків, посилюючись і привертаючи увагу. Втім, звук швидко сконденсувався в стандартній точці: над дверима каюти, на фут нижче мерехтливої стелі.

— Наш вантажно-пасажирський лайнер 2-го класу «Протей» успішно завершив РПТ-маневр і вийшов на фінальний відрізок траєкторії. Екіпаж радий вітати вас у системі Альфи Павука...

Про всяк випадок інформатела пустила в ефір запис бурхливих і тривалих оплесків. Чи то екіпаж таким чином вітав пасажирів, чи то пасажири дякували екіпажу за успішний маневр.

Овація досягла апогею та стихла.

— Розрахунковий час до планети Кітта, кінцевого пункту нашого рейсу, — одна година тридцять сім хвилин. Пропонуємо вам помилуватися незабутніми видами планетарної системи Альфи Павука, одного з найкрасивіших куточків Галактики. Зараз ви можете бачити, як виглядає точка входу корабля до системи після виконання РПТ-маневру.

Торцева стіна каюти невимушено розчинилася в повітрі, і на пасажирів упала зоряна безодня.

— Ух ти! — видихнув безпосередній Степанко.

Лючано мимоволі усміхнувся, згадавши, як залементував з переляку, вперше побачивши зникнення стіни. Тоді йому здалося, що він стрімко падає в крижану нескінченність, що відкрилася за бортом, а колючі промені зірок пронизують його наскрізь в'язальними спицями. Він горлав, напевно, півтори хвилини, відчайдушно вчепившись у сидіння. Над ним сміялися, показували пальцями — багато хто, але не всі. Дехто, схоже, чудово пам'ятав свій перший переліт і співчував хлоп-

чику: тремтячому, наївному, впевненому, що помре за секунду. Чужий жах часто викликає сміх, особливо якщо той, хто сміється, впевнений у своїй безпеці; часто, але, на щастя, не завжди. А маестро Карл сказав, щоб дурні заткнулися, і дурні справді заткнулися. Бо маестро даремно не говорив.

Це було давно.

Зараз за кормою повільно закривався, стягуючи пелюстки до центру та осідаючи всередину себе, лаковий бутон чорного тюльпана-гіганта. Так виглядає місце виходу корабля із розриву просторової тканини. Як можна в непроглядній темряві космосу розрізнити, здавалося б, такий же чорний «тюльпан» — це завжди залишалося для Лючано загадкою. Втім, інфернальна квітка фіксувалася не тільки звичайним зором, але й приладами. Інший відтінок мороку? — дурниці. Глянцевий? матовий? — ні, ні, ні...

Будь-які градації якостей, будь-які образи в цьому випадку пасували, безсилі знайти аналогію та заспокоїти збаламучений розум глядача.

«Тюльпан» був *чужинцем*.

Чужорідним.

«Як відкрита рана на тілі?..»

Лючано посміхнувся, відкинувшись на спинку ліжка. Дурне порівняння, неправильне. Занадто пафосне, а отже, безглузде. Але чомусь саме воно із завидною регулярністю поставало перед ним рік за роком. Через пару годин «тюльпан» остаточно закрийється та воз'єднається з навколишнім простором, увіллється в нього, ставши з ним єдиним цілим. Рана затягнеться. На той час «Протей» встигне сісти на планету, а такий собі Лючано займеться звичайними турботами, залишивши порожні домисли багатеньким туристам.

Їм хоч часу, хоч грошей — все одно дівати нікуди.

— ...можете спостерігати мальовничий пояс астероїдів, розташований між Н'голою та Амбвенде, сьомою та восьмою планетами системи. Наш лайнер входить у систему під кутом до площини екліптики, тому ми пройдемо над поясом на безпечній відстані. А поки перед нами розгортається це захопливе видовище, дозвольте коротко ознайомити вас з історією та

основними особливостями планети Кітта. Четверта від центрального світила...

Микита, кирпатий і веснянкуватий, прискіпливо колупався мізинцем у вусі, намагаючись відсунути якомога далі від віртуального джерела звуку. У тісноті десятимісної каюти 3-го класу це виявилось дуже проблематичним. Нічого, стерпить. Незабаром посадка, не оглухне.

Либонь, не пан!

Останньому виразу Лючано навчився в того ж Микити.

«Цікаво, — думав він, краєм вуха слухаючи настирливий спів інформатели, — з яких міркувань, чим вища цифра в класі каюти, готельного номера чи корабля, тим цей номер, каюта чи корабель гірший і дешевший? Зате чим вища “зірковість” готелю, тим готель помпезніший і дорожчий? “Протеї”, на якому ми летимо — одна назва, що “лайнр”. Вантажно-пасажирська балія, стара й роздובана посудина. Лайнери — вони чисто пасажирські, без жодних сумнівних “вантажно...”. І каюти-люкс 1-го класу на “Протеї” навряд чи потягнуть хоча б на третій за мірками якогось “Амадеуса” чи “Садху”. Не кажучи вже про круїзні зорельоти класу “прима”...»

На «примі» Лючано свого часу довелося виступати з виставою. Враження залишилися незабутні.

— ...була відкрита й колонізована расою Вудун близько семисот уні-років тому. Потужне випромінювання Альфи Павука — блакитного гіганта класу BG-18a, спектр якого значно зміщений в ультрафіолетову область, — а також унікальний склад атмосфери, що не має аналогів, дають представникам світлошкірих рас неповторну можливість протягом тижня укритися стійкою густою засмагою модних відтінків без найменшого ризику отримати навіть мінімальні опіки. Забудьте про пом'якшувальні креми й лосьйони! Засмагайте весь світловий день безперервно! До послуг туристів особисті бунгало, колективні пансіонати та фешенебельні готелі. На вас чекають спортивні комплекси, лікувально-оргіальні танцмайданчики, екстрим-сафарі, здравниці Вудун — найкращих медиків Галактики! — і, звісно, першокласні пляжі, що омиваються

теплими водами п'яти океанів. Місцева кухня різноманітна й екзотична...

Розповідь про «основні особливості планети» остаточно перетворилася на нав'язливу рекламу вудунських курортів. Лючано пирхнув і перестав дослухатися до екзальтованого слововиверження інформатели. На Кітті він уже встиг побувати. Щоправда, багато років тому.

Навряд чи за ці роки курорт дуже змінився. Одні відпочивають, інші на них гарують. І всі зневажають один одного: трудяги — нероб, ледарі — роботяг, той, що заробив більше, — того, що заробив менше, той, що відпочив тиждень, — того, що відпочив три дні; мешканець бунгало — того, що проживає в готелі, дама з кавовою засмагою — даму із засмагою кольору кориці, той, що сидить на терасі ресторану «Анансі», — того, що сидить у відкритому кафе «У дядечка Мбенге», глядач — паяців, паяци — глядача й директора цирку разом...

«Чи не надто нервовий спосіб скоротити час? — осадив себе Лючано. — Краще рахувати овець або кораблі, що відлітають...»

До входу в атмосферу залишалося менш ніж година. Поперек добряче затерп. Слід було розім'яти ноги, поки зелені сполохи на стелі не змінилися яскраво-червоними, а інформатела не оголосила про необхідність знову зайняти гелеві ложа-компенсатори. Похмуро зиркнувши на притихлу трупу: мовляв, залишайтеся тут і дивіться мені! — Лючано недбало мазнув долонею по дверях.

Зчитавши папілярний візерунок зареєстрованого пасажира, стулки дверної мембрани зі зміїним шипінням пішли в стіни, щоб за секунду зімкнутися за спиною.

Табло автомата спалахнуло, демонструючи мізерне меню. Не вагаючись, Лючано вибрав подвійний глюкозований фаст. Автомат утробо хрюкнув і висунув лоток. У заглибині парувала одноразова чашечка.

— Приємного похр-р... льот-хр... — каркнуло з «кавоварки».

За поворотом затупотіли босі ноги. Лючано трохи відійшов убік. Повз нього, перемовляючись впівголоса, пройшла

змінна бригада брамаїнів-штовхачів: всі низькі на зріст, смагляві, голені налісо, сухорляві — щоб не сказати «змучені» — в одних пов'язках на стегнах. Двоє аскетів взагалі нагадували ходячі мумії. На їхніх шиях бовталися «гірлянди Шакри»: штучні квіти трохи світилися, користуючись будь-якою нагодою для акумулювання надмірної енергії носія.

«Занадто жваво крокують для повсталих покійників...» — посміхнувся Лючано, намагаючись не розплескати кави. І подумав, що посмішка, та й увесь жарт загалом, вийшли надто отруйними для випадкової зустрічі в коридорі зорельота.

Не виспався чи що?.. злостимося без причини...

Брамаїни йшли відпочивати: корабель сідав не на енергії штовхачів, які гнали посудину всю дорогу, а на посадковій гематриці, спеціально обчисленій під фінальну ділянку маршруту. Гематри знають свою справу: ювелірна точність посадки гарантована, можна не сумніватися. А аскети нарешті отримали можливість відіспатися й відновити сили.

Мабуть, для них робота на «Протеї» — за щастя. Злидні, бруд і надзвичайне перенаселення рідних планет брамаїнів відомі всім. Там кожен, аби втекти з милої батьківщини, навиворіт викрутиться...

Стеля заблмала червоним. Над головою розлився паточкою голос інформателі:

— Шановні пасажири! Наш лайнер розпочинає виконання орбітального маневру. Прохання зайняти ложа-компенсатори. Повторюю...

Лючано вилаявся крізь зуби: отак завжди!

У два ковтки прикінчивши каву, він шпурнув чашечку в розтруб утилізатора, що задоволено чавкнув, і поквапився до каюти.

II

З багажем вийшла замінка. Вся трупка встигла отримати свої сумки, баули й рюкзаки, а улюблений саквояж і валіза з особистими речами директора досі блукали десь у надрах сортувального комплексу. У результаті Лючано махнув рукою Степанкові, якому довіряв більше за інших:

— Ти головний! Веди народ займати чергу на огляд!
— А ви? — злякався вірний Степанко, чіпляючись за рукав начальства.

— Веди, я наздожену!

— Тартальє, ви недовго... я їх боюся, фараонів...

— Ідіть, кому сказав!

Провівши трупу поглядом, він залишився чекати, коли безглузда техніка відшукає загублене барахло, відправить у потрібний сектор і на табло з номером їхнього рейсу з'явиться напис:

«Лючано Борготта, повноправний громадянин. Багаж: два місця».

Борготта — так звучало справжнє прізвище Лючано. Але вся трупа кликала його Тартальєю: Лиходієм, Людиною-без-Серця. Він не заперечував. Тим більше, що прізвисько придумав собі сам, багато років тому, коли повернувся до трупи — не до цієї, а до старої, де командував маестро Карл, — після відбуття терміну ув'язнення. Колеги спочатку посміювалися: «Ну який же ти лиходій, малий? З тебе лиходій, як з вудуна гематр!» Незабаром колеги сміятися перестали. Прізвисько прилипло, стало природним, а через якийсь час Лючано почав йому відповідати.

Не одразу, поступово.

— До уваги тих, хто зустрічає: рейс номер 64/12-біс Сиван — Кітта! На трасі в районі Слонової Голови зафіксована активність флуктуації континууму класу 1С-14+ згідно з реєстром Шмеєра-Поланські. У зв'язку з цим у маршрут внесено корективи. Яхта «Кралечка», що виконує рейс 64/12-біс, прибуде із запізненням на вісім годин. Просимо вибачення за доставлені незручності.

— Кракен, двигун йому в пельку! — пробурчав крем'явень у темно-ліловій потертій куртці корабельного механіка. Нашивки з рукава куртки були невміло відпороті. — Двічі його, падлюку, «Відьмаки» ганяли! Відходить, ховається, а потім знову спливає. Відгодувався десь, тварюка. Минулого разу 7- був. А тепер 14+ — року не минуло! Якщо до 17+ доросте — патрульні його не стримають. Без антиса не впораються, достеменно вам кажу.

ЗМІСТ

ПРОЛОГ	3
Частина перша	
КІГТА	9
<i>Розділ перший «ВЕРТЕП» ЇДЕ НА ГАСТРОЛІ</i>	10
<i>Розділ другий «ВЕРТЕП» ПОКАЗУЄ КЛАС</i>	41
<i>Розділ третій ЛИХОДІЙ І РАБОВЛАСНИК</i>	75
<i>Розділ четвертий РЕЦИДИВІСТ</i>	109
<i>Розділ п'ятий ВІТАЮ, СИНЬЙОРЕ ДИРЕКТОР!</i>	141
Частина друга	
ЕТНА	177
<i>Розділ шостий ОПИРАЙТЕСЯ, ЯКЩО ЗМОЖЕТЕ!</i>	178
<i>Розділ сьомий РЕЙД</i>	215
<i>Розділ восьмий ЗУБАСТИЙ ВРОЖАЙ</i>	249
<i>Розділ дев'ятий РАБ І ХАЗЯЇН</i>	282
<i>Розділ десятий ДУЕЛЬ</i>	316
ЕПІЛОГ	351